

ปัจจัยทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก*

สมัจจรา มานะชีวกุล พย.ม.** ทศนี ประสภกิตติคุณ PhD (Nursing)*** พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม ปร.ด. (พยาบาล)****

บทคัดย่อ

การเลี้ยงดูเด็กวัยขวบปีแรกอาจนำมาซึ่งความเครียดของมารดาได้ และถ้าหากความเครียดมีการสะสมมากขึ้นย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมและการเลี้ยงดูตามมาได้ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกได้ร้อยละ 27 เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปร พบว่า การสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตรสามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.25, p < .05$) รองลงมาคือ การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก ($\beta = -.23, p < .05$) ส่วนตัวแปรอื่นไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของความเชื่อมั่นของมารดาในความสามารถของตนเองที่ต้องเลี้ยงดูทารกและการสนับสนุนทางสังคมในการดูแลทารกที่มีต่อความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร พยาบาลควรจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการดูแลบุตรเมื่อมารดากลับไปดูแลทารกเองที่บ้านเพื่อช่วยลดความเครียดของมารดา พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคคลในครอบครัวเข้าใจมารดาและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร โดยอาจจัดกิจกรรมการพยาบาลในลักษณะของการให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลบุตรแก่บุคคลเหล่านี้ด้วย

คำสำคัญ: การดูแลทารก ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร การรับรู้สมรรถนะของตนเอง การสนับสนุนทางสังคม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กในวัยขวบปีแรก เป็นวัยเริ่มต้นที่จำเป็นต้องได้รับการวางรากฐานที่ดีเพื่อการเจริญเติบโตของร่างกาย สมอง และพัฒนาการทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการพัฒนาบุคลิกภาพที่สำคัญ ดังนั้นการเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง การเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสมต้องเริ่มมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะมารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในครอบครัวในเรื่องของการเลี้ยงดูเด็ก บทบาทการเป็นมารดานั้นเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นตามพัฒนาการของมารดาที่จะต้องกระทำให้สำเร็จตามความคาดหวังของสังคม นับตั้งแต่การให้กำเนิดทารก มารดาต้องปฏิบัติบทบาทหน้าที่การเป็นมารดา และขณะเดียวกันยังต้องคงไว้ซึ่งบทบาทการเป็นภรรยาในการดำรงสัมพันธภาพกับ

คู่สมรส¹ ต้องจัดการกับภาระงานต่าง ๆ ภายในบ้านและดูแลความสุขสบายของสมาชิกในครอบครัว² นอกจากนี้ในสภาพสังคมปัจจุบันมารดายังมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวด้วยเช่นกัน ทำให้มารดาครอบงำบทบาทหรือรับภาระหลายด้านมากขึ้น ด้วยเหตุนี้การเลี้ยงดูเด็กในวัยขวบปีแรกจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ความต้องการของเด็กวัยนี้ร่วมกับบทบาทและหน้าที่ของผู้เป็นมารดาที่จะต้องตอบสนองความต้องการของบุตรย่อมนำมาซึ่งความเครียดได้ถ้าหากว่ามารดาไม่สามารถปรับตัวหรือจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือไม่สามารถจัดการกับปัญหาพฤติกรรมของบุตรได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกต้องการในการตอบสนองที่จะกระทำบทบาทของความเป็นมารดามีมากเกินไปกว่าแหล่งประโยชน์ที่มีอยู่

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**** อาจารย์ ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ซึ่งถ้าความรู้สึกนี้มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จะทำให้ไร้ความสามารถในการกระทำบทบาทของการเป็นผู้เลี้ยงดูหรือรู้สึกไม่มีความสุขอยู่ตลอดเวลากับการดำรงชีวิต³ โดยเฉพาะความเครียดของการเลี้ยงดูที่สะสมมาตลอดในช่วง 3 ขวบปีแรก เป็นสิ่งที่วิกฤตต่อการพัฒนาด้านอารมณ์ พฤติกรรมของเด็กและการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างมารดากับบุตร⁴ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่ไม่ดี ทั้งในด้านมารดา และด้านเด็ก

องค์ความรู้เกี่ยวกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นทาร์กปกติทั่วไปและปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีน้อยมากถึงแม้ว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูทารกระยะขวบปีแรก⁵ ตามที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา แต่ก็เป็นงานวิจัยประเภทที่ใช้การวิเคราะห์ทุติยภูมิ (secondary data analysis) จึงทำให้ปัจจัยที่นำมาศึกษาถูกจำกัดด้วยข้อมูลปฐมภูมิขอบเขตการศึกษาและการแปลผลยิ่งกว่านั้นองค์ความรู้ในเรื่องนี้มักจะพบจากการศึกษาในต่างประเทศซึ่งมีบริบทด้านวัฒนธรรมของการเลี้ยงดูที่แตกต่างจากไทย ด้วยจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์หรือสามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร อาจสรุปได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ปัจจัยด้านลักษณะของมารดาซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูหลักจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า อายุ และการศึกษาของมารดา มักจะถูกนำมาศึกษาเกี่ยวกับการดูแลหรือการเลี้ยงดูบุตร แต่ผลการศึกษาพบที่มีความขัดแย้งกันโดยมีทั้งความสัมพันธ์ทางลบ และทางบวก⁵⁻⁸ นอกจากนี้มีการศึกษาที่ระบุว่า จำนวนบุตรเป็นปัจจัยทำนายความเครียดด้วย เนื่องจากจำนวนบุตรที่มากขึ้นย่อมเป็นภาระมากขึ้นนั่นเอง และมารดาที่มีสำนึกของความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรต่ำ จะมีปัญหาสุขภาพจิตมาก (psychological distress)⁹

ปัจจัยด้านบริบททางสังคม - สภาพแวดล้อมจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มารดาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูงจะมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรน้อย^{7-8,10-12} และลักษณะบริบททางสังคม - สภาพแวดล้อม ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะการทำงานหรืออาชีพของมารดา โดยการศึกษาหนึ่งพบว่า

การทำงานนอกบ้านของมารดาจะทำให้มารดามีความเครียดเพิ่มสูงขึ้น⁸ ในขณะที่การศึกษาหนึ่งกลับพบว่า การทำงานนอกบ้าน ช่วยลดความหมกมุ่น หรือความจำเจต่อบทบาทภาระหน้าที่ในบ้าน ส่งผลให้มารดามีความเครียดน้อยลง⁵

ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก ได้แก่ พื้นฐานอารมณ์ของทารก (temperament)¹³ ซึ่งหมายถึงรูปแบบพฤติกรรม (behavioral styles) หรืออุปนิสัยของทารก ยกตัวอย่าง เช่น หากทารกมีพื้นฐานอารมณ์ที่มีลักษณะเป็นเด็กเลี้ยงยาก ย่อมทำให้ผู้เลี้ยงดูเกิดความรู้สึกเครียดได้¹⁴ จากการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา พบว่า พื้นฐานอารมณ์ในเรื่องความเป็นเด็กเลี้ยงยากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรง (direct effect) ต่อการเกิดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร⁸ และความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่ายของทารกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร⁵

การเลี้ยงดูในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อาจมีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเครียดจากการเลี้ยงดูแตกต่างกัน ความแตกต่างของสังคมไทยกับสังคมตะวันตกอาจทำให้ไม่สามารถนำผลการวิจัยมาอ้างอิงกับบริบทการเลี้ยงดูในสังคมไทยได้เต็มที่ ประกอบกับการศึกษาของไทยยังมีน้อยมาก และจากการที่พยาบาลต้องมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพจิตของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยด้านมารดา ด้านบริบททางสังคม - สภาพแวดล้อม และด้านเด็กที่สามารถทำนายความเครียดของมารดาที่มีบุตรวัยขวบปีแรก โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ที่จะช่วยพยาบาลในการวางแผนให้การดูแล ให้คำแนะนำ ส่งเสริมสุขภาพจิตของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร อันจะนำไปสู่คุณภาพการเลี้ยงดูที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ Model of the determinants of parenting¹⁵ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โมเดลนี้ระบุถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูบุตร (parenting) ซึ่งได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้เลี้ยงดู 2) ปัจจัยด้านบริบททางสังคม-สภาพแวดล้อม และ 3) ปัจจัยด้านเด็ก ซึ่งปัจจัยทั้งสามด้านที่กล่าวมานั้นมีอิทธิพลไม่เท่าเทียมกัน โดย Belsky เชื่อว่า ปัจจัยด้านผู้เลี้ยงดูมีอิทธิพลมากที่สุด

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาอำนาจทำนายของปัจจัยด้านลักษณะของมารดา (ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตรที่อยู่ในบ้านเดียวกันขณะปัจจุบัน และการรับรู้สมรรถนะตนเองในการดูแลทารก) ปัจจัยด้านบริบททางสังคม-สภาพแวดล้อม (ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และลักษณะอาชีพของมารดา) และปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก (ได้แก่ ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ย่าง) ต่อความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบการหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (correlational predictive design)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ มารดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 6 เดือน - 12 เดือนและมีสุขภาพแข็งแรง และนำบุตรมารับภูมิคุ้มกันที่แผนกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลชลบุรี จังหวัดชลบุรี

การคำนวณขนาดตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธี conventional approach ในการวิเคราะห์อำนาจทดสอบ (power analysis) ให้ค่า $R^2 = .13$ (moderate effect) เมื่อกำหนดระดับนัยสำคัญ (alpha) เท่ากับ .05 และอำนาจการทดสอบ (power) เท่ากับ .80 จำนวนตัวแปรต้น 7 ตัว เมื่อเปิดตาราง Cohen¹⁶ จะต้องใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 102 คน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 104 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาและทารก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยได้ปรับจากแบบสอบถาม Parenting Stress

Index/ Short Form (PSI/ SF) ของ Abidin¹⁰ โดยยึดโครงสร้างเดิมของข้อคำถามไว้แต่ปรับสำนวนภาษาเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ของมารดาต่อความเครียดในการเลี้ยงดู ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 36 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความเครียดต่อการทำบทบาท/หน้าที่พ่อแม่ ความเครียดต่อปัญหาการมีปฏิสัมพันธ์กับลูก และความเครียดต่อความเป็นเด็กเลี้ยงยากของลูก มีลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ถ้าคะแนนรวมสูงแสดงว่ามีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรสูง ถ้าคะแนนรวมต่ำแสดงว่ามีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก (Self - efficacy in Infant Care Scale, SICS) สร้างโดย ทศินี ประสภกิตติคุณ และคณะ¹⁷ เป็นคำถามเกี่ยวกับความมั่นใจของมารดาในความสามารถที่จะทำกิจกรรมการดูแลทารกที่กำหนดให้ ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 42 ข้อ โดย 40 ข้อแรกลักษณะคำตอบเป็นคะแนนร้อยละของความมั่นใจ ส่วนคำถามข้อ 41 และ 42 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการเป็นแม่ที่ดีและการหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลทารก ซึ่งข้อมูลเพิ่มเติม 2 ข้อนี้ไม่ได้ใช้สำหรับหาวิเคราะห์หลัก แต่อาจใช้สำหรับประกอบการอภิปราย ลักษณะคำตอบเป็นคะแนนร้อยละของความมั่นใจ ในการวิเคราะห์จะใช้คะแนนเฉลี่ยทั้งฉบับ ถ้าคะแนนเฉลี่ยสูงแสดงว่ามารดามีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำกิจกรรมการดูแลทารกที่กำหนดให้สูง ถ้าคะแนนเฉลี่ยต่ำแสดงว่ามารดามีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำกิจกรรมการดูแลทารกที่กำหนดให้ต่ำ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร สร้างโดยผู้วิจัย โดยมีทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม ของ House¹⁸ และวรรณกรรมเครื่องมือวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร^{19,20} เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 24 ข้อ โดย 23 ข้อแรกลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนคำถามข้อ 24 เป็นคำถามเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสำคัญหรือให้การช่วยเหลือมารดามากที่สุดในการเลี้ยงลูกคนนี้ 3 อันดับแรก ซึ่งข้อมูลเพิ่มเติมในข้อนี้ไม่ได้

ใช้สำหรับการวิเคราะห์หลัก แต่ใช้สำหรับประกอบการอภิปราย การแปลผลใช้คะแนนรวม ถ้าคะแนนรวมสูงแสดงว่ามีการรับรู้ว่าตนเองได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตรสูง ถ้าคะแนนรวมต่ำแสดงว่ามีการรับรู้ว่าตนเองได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตรต่ำ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่าย ประเมินโดยใช้คำถามเพียง 1 ข้อซึ่งคำถามนี้ได้มาจากแบบสอบถาม Revised Infant Temperament Questionnaire²¹ ส่วนที่ 2 ข้อที่ 10 โดยถามเกี่ยวกับการรับรู้ของมารดาโดยภาพรวมในเรื่องความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่ายของทารก ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ถ้าคะแนนสูงแสดงว่ามารดารับรู้ว่าการเป็นเด็กเลี้ยงยากมาก ถ้าคะแนนต่ำแสดงว่ามารดารับรู้ว่าการเป็นเด็กเลี้ยงง่ายมาก

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามในส่วนที่ 2 - 5 ไปทดลองใช้กับกลุ่มมารดาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 ราย จากนั้นวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามส่วนที่ 2 - 4 โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราค ได้เท่ากับ .90, .91 และ .85 ตามลำดับ สำหรับส่วนที่ 5 ใช้วิธีการหาค่าความเที่ยงโดยวิธีทดสอบซ้ำ (test - retest reliability) ห่างกัน 2 สัปดาห์ ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .78 ($r = .78, p < .01$)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (กลุ่มงานฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรและการวิจัย) โรงพยาบาลชลบุรี (ที่ ขบ. 0027.102.2/241)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยในหมวดของข้อมูลส่วนบุคคลและให้มารดาตอบแบบสอบถามฉบับอื่นๆ ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อแสดงคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ศึกษา 2) วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร การรับรู้สมรรถนะตนเองในการดูแลทารก

การสนับสนุนทางสังคม ลักษณะอาชีพของมารดา ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่าย และ 3) วิเคราะห์พหุคูณถดถอย (multiple regression analysis) เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของตัวแปรที่ศึกษาต่อความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก

ผลการวิจัย

1. ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้พบว่า มารดากลุ่มตัวอย่างจำนวน 104 คน มีอายุอยู่ในช่วง 18 - 42 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 27.78 ปี ($SD = 6.57$) มารดาเกือบทั้งหมดมีอายุระหว่าง 21 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 82.7 จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ย 9.82 ปี ($SD = 2.84$) โดยมีมารดาเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 42.3) ที่ได้รับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มารดา ร้อยละ 56.7 เป็นแม่บ้านหรือประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านของตนเอง นอกนั้นร้อยละ 43.3 ประกอบอาชีพนอกบ้าน ร้อยละ 47.1 ของมารดามีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท โดยร้อยละ 66.3 ของมารดาระบุว่า รายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้ที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่คือสามี คิดเป็นร้อยละ 54.8 มารดาในการศึกษาครั้งนี้ เป็นมารดาครั้งแรก ร้อยละ 48.1 ขณะปัจจุบันมารดามีบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 มารดาส่วนมาก ร้อยละ 65.4 มีประสบการณ์ดูแลทารกมาก่อน

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีอายุเฉลี่ย 7.92 เดือน ($SD = 1.91$) ส่วนใหญ่มีอายุ 6 เดือนและ 9 เดือน คิดเป็นร้อยละ 41.3 และร้อยละ 27.9 ตามลำดับ โดยร้อยละ 51.9 เป็นทารกเพศหญิง ร้อยละ 79.8 ของทารกมีมารดาเป็นผู้เลี้ยงดูหลัก รองลงมาคือ ปู่ ย่า ตา ยาย (ร้อยละ 13.5) มารดาร้อยละ 62.5 ระบุว่า บุคคลที่สำคัญที่สุดในการช่วยเหลือดูแลบุตรคือ สามี และทารกส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูที่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 92.3

2. จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา พบว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร และลักษณะอาชีพของมารดา (ซึ่งจำแนกเป็นสองลักษณะ คือ แม่บ้านหรือทำงานที่บ้านและทำงานนอกบ้าน) มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการรับรู้สมรรถนะของ

ตนเองในการดูแลทารกและการสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.403$, $p < .001$ และ $r = -.402$, $p < .001$ ตามลำดับ) ในขณะที่

ที่ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่ายของทารกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ($r = .279$, $p = .004$) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา (n = 104)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8
1. อายุ	-							
2. ระดับการศึกษา	-.108	-						
3. จำนวนบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันขณะนี้	.345***	.013	-					
4. การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก	.142	.114	-.053	-				
5. การสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร	.113	.190	.022	.538***	-			
6. ลักษณะอาชีพของมารดา	.101	-.249*	.103	-.020	-.050	-		
7. ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่าย	.007	-.015	.085	-.339***	-.167	-.109	-	
8. ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร	.046	-.177	-.049	-.403***	-.402***	.090	.279**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3. เมื่อผ่านการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการให้สถิติวิเคราะห์หาค่าคงที่พหุคูณ จากการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 7 ตัวแปรสามารถร่วมกันทำนาย ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรได้ร้อยละ 27 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = .27$, $F = 5.09$, $p < .05$) โดยพบว่ามีตัวแปรเพียง 2 ตัว คือ การรับรู้สมรรถนะของ

ตนเองในการดูแลทารก และการสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร ที่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.23$, $p < .05$ และ $\beta = -.25$, $p < .05$ ตามลำดับ) เมื่อตัวแปรอิสระที่เหลือทั้งหมดถูกควบคุมไว้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก (n = 104)

ตัวแปร	B	SEB	β	t	p-value
1. อายุ	.42	.30	.13	1.39	.169
2. ระดับการศึกษา	-.49	.67	-.07	-.73	.466
3. จำนวนบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันขณะนี้	-5.15	3.95	-.12	-1.30	.195
4. การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก	-.34	.16	-.23	-2.06	.042
5. การสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร	-.53	.23	-.25	-2.34	.021
6. ลักษณะอาชีพของมารดา	3.14	3.81	.08	.82	.412
7. ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่าย	4.37	2.30	.18	1.90	.060
ค่าคงที่ (constant)	141.71	20.10		6.98	.000

$R = .52$, $R^2 = .27$, Overall $F = 5.09$, p -value = .000

การอภิปรายผล

1. ปัจจัยด้านลักษณะของมารดา

1.1 การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารกสามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.23, p < .05$) นั่นคือ ความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรนั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลบุตร การพบอิทธิพลดังกล่าว อาจอธิบายได้ว่าการเลี้ยงดูเด็กวัยขวบปีแรกนั้นเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของมารดาและเป็นช่วงสร้างรากฐานที่สำคัญของชีวิตเด็ก เด็กวัยนี้ช่วยเหลือตนเองได้น้อย มารดาต้องให้การดูแลเอาใจใส่กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ในขณะที่วัยนั้นๆ ยังต้องดำรงบทบาทความเป็นภรรยาที่ดีให้กับสามี²² และการแบกรับความคาดหวังจากครอบครัวว่าจะสามารถเป็นมารดาที่ดีพร้อม ภาระและความคาดหวังเหล่านี้ที่เกิดขึ้นกับมารดาอาจนำไปสู่การสงสัยในความสามารถของตนเองว่าจะสามารถให้การดูแลบุตรได้หรือไม่หากการรับรู้ความสามารถนี้ถูกบั่นทอนลง มารดาจะรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถดีพอที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ หรือทำได้ไม่เป็นไปตามความคาดหวังก็นำไปสู่ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรได้ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Raikes และ Thompson²³ ที่พบว่าการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารกมีอิทธิพลต่อระดับความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยระบุว่า การที่มารดามีความเชื่อในความสามารถของตนเองนับว่าเป็นแหล่งประโยชน์ทางด้านจิตใจ (psychological resource) ที่มีส่วนช่วยลดความเครียดที่สัมพันธ์กับการเลี้ยงดูบุตรได้ และยังสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของมารดาชาวอิหร่าน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มารดาที่มีระดับความมั่นใจอย่างมากในการที่จะกระทำการกิจกรรมตามบทบาทของความเป็นมารดาจะทำให้ความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรลดน้อยลง²⁴

1.2 อายุพบว่าอายุของมารดาไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้ ($\beta = .13, p > .05$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Combs-Orme และคณะ²⁵ และ Younger⁷ ที่พบว่าอายุไม่สามารถ

ทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้อีกทั้งการศึกษาของ ทศนี ประสภกิตติคุณ และคณะ⁵ ที่พบว่าอายุของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรด้วยเช่นกัน การที่อายุไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกในผลการศึกษาครั้งนี้ อาจเนื่องมาจากอายุของบุตรในการศึกษาครั้งนี้ ถูกจำกัดด้วยวัยขวบปีแรก ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของมารดาและเป็นช่วงสร้างรากฐานที่สำคัญของชีวิตเด็ก เนื่องจากเด็กวัยขวบปีแรกนี้เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการอย่างรวดเร็ว เป็นวัยที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสัมพันธภาพระหว่างมารดา-บุตร ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปสู่คุณภาพการเลี้ยงดูเด็กในลำดับต่อไป และที่สำคัญยังเป็นวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ดูแลอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ในการดูแลเด็กวัยขวบปีแรก มารดาหรือผู้เลี้ยงดูจึงต้องใช้เวลาอย่างเต็มที่ มีความอดทน และความเสียสละอย่างมาก เพื่อที่จะปฏิบัติภารกิจของการเลี้ยงดู จึงเป็นไปได้ว่า ไม่ว่ามารดาจะมีอายุมากหรือน้อยก็ตาม ก็ย่อมต้องเผชิญกับภาระของการเลี้ยงดูที่นำมาซึ่งความเครียดไม่ต่างกัน แต่การที่จะรับรู้ว่าการเลี้ยงดูทารกเป็นความเครียดมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอายุของมารดา

1.3 ระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ($r = -.177, p = 0.72$) และระดับการศึกษาของมารดานั้นไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้ ($\beta = -.09, p > .05$) ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา ที่พบว่าการศึกษาของมารดามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร^{5,7} และอีกการศึกษาหนึ่งที่พบว่าระดับการศึกษาของมารดาเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรได้⁶ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้กลับไม่พบอิทธิพลของระดับการศึกษากับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าในปัจจุบันนี้นั้นมารดาหรือคนทั่วๆ ไปสามารถศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กได้ง่าย เพราะการสืบค้นหาข้อมูลนั้นมีหลากหลายช่องทางเนื่องจากความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร อีกทั้งยังมีการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็กออกมาหลายรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในรูปของแผ่นพับ เอกสาร และ นิตยสารต่าง ๆ รายการทางวิทยุ รายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับแม่และเด็ก สื่อเหล่านี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมเด็ก ตลอดจนการดูแลหรือแก้ปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพัฒนาการของเด็ก²⁶ ด้วยเหตุนี้ไม่ว่า มารดาจะมีการศึกษาในระบบโรงเรียนมากหรือน้อย ต่างก็สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก ได้ง่ายขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน จึงทำให้ไม่พบ อิทธิพลของระดับการศึกษาต่อความเครียดของมารดา ในการเลี้ยงดูบุตรในการศึกษาครั้งนี้

1.4 จำนวนบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันขณะปัจจุบัน พบว่า จำนวนบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันขณะปัจจุบันไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร ($\beta = -.04, p > .05$) ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในอดีต⁸ ที่พบว่า จำนวนบุตรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งทั้งนี้การที่ผลการวิเคราะห์ไม่พบอิทธิพลของจำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันขณะปัจจุบัน กับความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร อาจเกิดจากลักษณะการเลี้ยงดูเด็กตามบริบทของสังคมไทยนั้น แตกต่างจากรูปแบบการเลี้ยงดูตามวัฒนธรรมตะวันตก เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูในวัฒนธรรมตะวันออก เป็นการเลี้ยงดูแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูนั้นจะมีทั้ง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพี่ ในการเลี้ยงดูทารก เพียงแต่แม่จะมีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการอบรมสั่งสอนเด็กเล็ก²⁷ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (91 ใน 104 คน) มีสามีและปู่ย่าตายาย คอยให้ความช่วยเหลือในการดูแลบุตร การช่วยเหลือที่ได้รับเหล่านี้ช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูบุตรที่ต้องดูแลในบ้านเดียวกันขณะปัจจุบันได้ ส่งผลให้ความตึงเครียดของมารดาต่อการเลี้ยงดูบุตรลดลงได้

2. ปัจจัยด้านบริบททางสังคม-สภาพแวดล้อม

2.1 การสนับสนุนทางสังคมในการดูแลทารก พบว่า การสนับสนุนทางสังคมในการดูแลทารก

สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.25, p < .05$) หมายความว่าความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนทางสังคมในการดูแลทารก ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ ที่ผ่านมาที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร⁵ และสามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้^{7,8,12} โดยสามารถอธิบายได้ว่า มารดาในกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (102 คน จาก 104 คน) มีผู้คอยช่วยเหลือดูแลบุตร ซึ่งหากมารดาได้รับความรัก ความเข้าใจ การเอาใจใส่ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือดูแลบุตร การสนับสนุนด้านเงินทองและสิ่งของ ตลอดจนความชื่นชมในความเป็นแม่จากบุคคลรอบข้างเหล่านี้ก็จะปัจจัยที่สำคัญต่อความมั่นคงทางอารมณ์ของทั้งมารดาและเด็ก จะช่วยลดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาได้^{0,28} ผลการศึกษานี้เป็นที่น่าสนใจว่าการสนับสนุนทางสังคมในการดูแลทารกนั้น เป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายสูงสุด ซึ่งไม่ไปตาม Model of the Determinants of Parenting ของ Belsky¹⁵ ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านลักษณะของบิดามารดานั้นมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูมากที่สุด ส่วนปัจจัยด้านบริบททางสังคม – สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลรองลงมา แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของทั้งสองตัวแปร (การรับรู้สมรรถนะของตนเอง และ การสนับสนุนทางสังคม) ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันมาก ($\beta = -.23, p < .05$ และ $\beta = -.25, p < .05$ ตามลำดับ) การที่ผลการศึกษานี้ไม่เป็นไปตาม Model ดังกล่าว อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเลี้ยงดูตามวัฒนธรรมตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมของการเลี้ยงดูสังคมไทย ซึ่งไม่ได้ยึดติดเดียวกับการเลี้ยงดูแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน²⁷ จึงส่งผลให้การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายสูงสุดในการศึกษาครั้งนี้

2.2 ลักษณะอาชีพของมารดา พบว่า ลักษณะอาชีพของมารดา (ซึ่งจำแนกเป็นสองลักษณะคือ แม่บ้านหรือทำงานที่บ้านและทำงานนอกบ้าน) ไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร

วัยขวบปีแรก ($\beta = .04, p > .05$) ซึ่งขัดแย้งจากการศึกษาของ ทศน์ ประสภิตติคุณ และคณะ⁵ ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะอาชีพของมารดา กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร พบว่า ลักษณะอาชีพของมารดา มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร กล่าวคือ การที่มารดาได้ออกไปทำงานนอกบ้านนั้นอาจจะได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับสังคมภายนอก ช่วยลดความรู้สึกลึกหมกมุ่นและจติดกับภาระงานบ้าน การเลี้ยงดูและครอบครัว แต่ในการศึกษาครั้งนี้กลับไม่พบอิทธิพลของลักษณะอาชีพของมารดา ต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรนั้น อาจเป็นไปได้ว่าตัวแปรด้านลักษณะอาชีพของมารดา ที่แบ่งเป็นทำงานอยู่ที่บ้าน (รวมแม่บ้าน) และทำงานนอกบ้าน เป็นการจำแนกลักษณะของตัวแปรให้มีความหลากหลายหรือมีคุณลักษณะแยกแยะได้ไม่เพียงพอที่จะทำให้สามารถเห็นผลที่มีต่อความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร²⁹ ดังนั้น การที่จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ความเครียดที่สนใจศึกษา อาจต้องพิจารณาในแง่มุมอื่นของตัวแปรอาชีพด้วย ไม่ใช่เพียงมองแค่ทำงานในบ้านหรือนอกบ้าน เช่น ในการศึกษาวิจัยอาจต้องคำนึงถึงความพึงพอใจต่อลักษณะงานของมารดาด้วย ดังนั้น การไม่พบอิทธิพลของลักษณะอาชีพของมารดาในการศึกษาครั้งนี้ อาจไม่สามารถชี้ชัดว่าอาชีพมารดาไม่ใช่ตัวทำนายความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในแง่มุมอื่นของตัวแปรดังกล่าวประกอบด้วย

3. ปัจจัยด้านลักษณะของเด็ก

ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่ายพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ($r = .279, p < .01$) สอดคล้องกับการศึกษาของทศน์ ประสภิตติคุณ และคณะ⁵ ที่พบว่า ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่าย ของทารก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะพบว่าความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่ายมีความสัมพันธ์กับความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก แต่กลับพบว่า ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่ายไม่สามารถทำนายความเครียดของมารดาได้ ($\beta = .17, p > .05$) ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ Mulsow และคณะ³⁰ รวมทั้ง Ostberg และ Hagekull⁸ ที่พบว่า พื้นฐานอารมณ์ในเรื่องความเป็นเด็กเลี้ยงยากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

การเกิดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร การที่พบความสัมพันธ์แต่ไม่พบอำนาจการทำนายของตัวแปรความเป็นเด็กเลี้ยงยาก-ง่าย อาจอธิบายในเชิงสถิติได้ว่า ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่ายนั้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลบุตรของมารดา ($r = -.339, p < .001$) และการรับรู้สมรรถนะของตนเองก็มีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนในการดูแลทารก ($r = .538, p < .001$) ซึ่งมีสัดส่วนของความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรมากที่สุดด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากขนาดของความสัมพันธ์ที่ความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่าย มีร่วมกับการรับรู้สมรรถนะของตนเองซึ่งมีความสัมพันธ์ร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมด้วยแล้ว ขนาดของความสัมพันธ์ที่เหลื่อระหว่างความเป็นเด็กเลี้ยงยาก - ง่ายกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรก็ไม่มากพอที่จะอธิบายความแปรปรวนหรือสามารถทำนายความเครียดของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้อีก

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรทำนายเป็นตัวแปรที่สามารถนำมาจัดกระทำได้ (modifiable variables) ซึ่งได้แก่ การรับรู้สมรรถนะของตนเองในการดูแลทารก และการสนับสนุนทางสังคมในการเลี้ยงดูบุตร ดังนั้น พยาบาลจึงควรจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะตนเองแก่มารดาเพื่อสร้างความเชื่อในความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการดูแลบุตรเมื่อมารดากลับไปดูแลทารกเองที่บ้านอีกด้วย และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลใกล้ชิดและบุคคลในครอบครัวให้ได้มีโอกาสได้รับความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลบุตรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของตนในฐานะบุคคลที่สามารถช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของมารดาและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ ตลอดจนพยาบาลควรสนับสนุนด้านข้อมูลและแหล่งประโยชน์อื่นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยอาจจัดทำในรูปแบบของการให้บริการโทรศัพท์สายตรงเมื่อมารดาและบุคคลในครอบครัวต้องการคำปรึกษา หรือจัดมุมให้คำปรึกษาด้านการเลี้ยงดูบุตรแก่มารดาที่พาบุตรมารับภูมิคุ้มกันที่แผนกสุขภาพเด็กดี นอกเหนือไปจากการนัดตรวจสุขภาพตามปกติ

References

1. Bobak IM, Jensen MD. Maternity & gynecologic care: The nurse and the family. 5th ed: St. Louis: CV. Mosby; 1993.
2. Tulman L, Fawcett J, Groblewski L, Silverman L. Changes in functional status after childbirth. *Nursing Research* 1990; 39: 70-5.
3. Creasey G, Jarvis PA. Relationships between parenting stress and developmental functioning among 2-year olds. *Infant Behavior and Development* 1994; 17: 423-9.
4. Abidin RR. Parenting stress index: Professional manual (3rd ed.) Odessa: FL: Psychological Assessment Resources; 1995.
5. Prasopkittikun T, Tilokskulchai F, Vipuro N. Relationship between selected factors and parenting stress in mothers. *Journal of Nursing Sciences* 2010; 28(1): 19-27.
6. McConachie H, Hammal D, Welsh B, Keane B, Waterston T, Paker L, et al. Wellbeing of new mothers. *Communication Practitioner* 2008; 81(3): 19-22.
7. Younger JB. A model of parenting stress. *Research in Nursing & Health* 1991; 14: 197- 204.
8. Ostberg M, Hagekull B. A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology* 2000; 29(4): 615-25.
9. Silver EJ, Heneghan AM, Bauman LJ, Stein REK. The relationship of depressive symptoms to parenting competence and social support in inner-city mothers of young children. *Maternal and Child Health Journal* 2006; 10(1): 105- 12.
10. Abidin RR. Introduction to the special issue: The stresses of parenting. *Journal of Clinical Child Psychology* 1990; 19: 298-301.
11. Melson GF, Windecker-Nelson E, Schwartz RL. Support and stress in mothers and fathers of young children. *Early Education and Development* 1998; 9: 261-81.
12. Quittner AL, Glueckauf RL, Jackson DN. Chronic parenting stress: Moderating versus mediating effects of social support. *Journal of Personality and Social Psychology* 1990; 59(6): 1266-78.
13. Holden GW. Parents and the dynamics of child rearing. Boulder, CO: Westview Press; 1997.
14. Vipuro N, Prasopkittikun T. General impressions on infant temperament questionnaire: Test-retest reliability. *Thai Journal of Nursing Council* 2008; 23(2): 82-92.
15. Belsky J. The determinants of parenting: A process model. *Child Development* 1984; 55: 83- 96.
16. Cohen J. A power primer. *Psychological Bulletin* 1992; 112(1): 155-9.
17. Prasopkittikun T, Tilokskulchai F, Sinsuksai N, Sitthimongkol Y. Self-efficacy in infant care scale: Development and psychometric testing. *Nursing and Health Sciences* 2006; 8: 44-50.
18. House JS. Work Stress and Social Support Reading. MA: Addison-Wesley; 1981.
19. Bonds DD, Gondoli DM, Sturge-Apple ML, Salem LN. Parenting stress as a mediator of the relation between parenting support and optimal parenting. *Parenting: Science and Practice* 2002; 2: 409-35.
20. Pascoe JM, Ialongo NS, Horn WF, Reinhart MA, Perradatto D. The reliability and validity of the maternal social support index. *Family Medicine* 1988; 20(4): 271-6.
21. Carey WB, McDevitt SC. Revision of the infant temperament questionnaire. *Pediatrics* 1978; 61(5): 735-9.
22. Wacharasin C, Thienpichet S, Deoisres W. Predicting maternal stress of mothers having children age 0-3 years. *The Public Health Journal of Burapha University* 2011; 6(1): 32-41.
23. Raikes HA, Thompson RA. Efficacy and social support as predictors of parenting stress among families in poverty. *Infant Mental Health Journal* 2005; 26: 177-90.
24. Tahmassian K, Anari MA, Fathabadi MA, editors. The influencing factors of parenting stress in Iranian mothers. *International conference on social science and humanity*; 2011; IACSIT Press, Singapore.
25. Combs-Orme T, Cain DS, Wilson EE. Do maternal concerns at delivery predict parenting stress during infancy? *Child Abuse & Neglect* 2004; 28: 377-92.
26. Soonthornhdadal K, Kanungsukkasem U, Tangchonlatip K, Punpuing S. Child-care situations in Thailand: Institute for Population and Social Research, Mahidol University; 1998.
27. Isaranurug S, Suttisukon P. Child Rearing. *Journal of Public Health and Development* 2007; 5(1): 105-18.
28. Kaewluang N, Vatcharasin C. The effect of self-help group on childcare behaviors and maternal stress in thalassemic children's mothers. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University* 2004; 1(12): 60-73.
29. Tasanauiem P, Aonchunshom T, Tuanyee S. Network Development of Newborn Nursing Care in Sakon Nakhon Hospital and Its Neighbor Hospitals. *Journal of Nurses' Association of Thailand North-eastern Division* 2011; 29(3): 35-45.
30. Mulsow M, Caldera YM, Pursley M, Reifman A, Houston AC. Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family* 2002; 64: 944-56.

Factors Predicting Parenting Stress in Mothers of Infants *

Sumatchara Manachevakul M.S.N.**

Tassanee Prasopkittikun PhD***

Parnnarat Sangperm PhD****

Abstract

Parenting infants during the first year may cause mothers to experience accumulated stress with subsequent negative impacts on parenting behaviors. Therefore, to develop nursing interventions to help reduce parenting stress in mothers the predictive factors of parenting stress should be known. The objective of this study was to examine the predictors of parenting stress in mothers. The study sample consisted of 104 mothers who brought infants aged 6-12 months to receive health supervisions and vaccinations at the Well Child Clinic, Chonburi Hospital, Chonburi Province. Data were collected using interviewing form for personal information and a set of self-administered questionnaires. Data were analyzed with descriptive statistics, Pearson's product-moment correlation coefficient and multiple regression analysis.

According to the findings, all of the independent variables, that is, maternal age, education, number of infants requiring care in the same house, perceived self-efficacy in infant care, parenting support, maternal occupation, and easy-difficult child were together accounted for the 27% of the variance explained in the parenting stress. The significant predictors included parenting support ($\beta = -.25, p < .05$), and perceived self-efficacy in infant care ($\beta = -.23, p < .05$), while the other variables were unable to predict the parenting stress.

This study pointed out the importance of maternal confidence in parenting capabilities and parenting support to parenting stress. Nurses should arrange activities or programs to build confidence in parenting capabilities when mothers returned to provide care for infants at home in order to reduce the stress of mothers and promote family members to understand and participate in parenting children. Nursing activities may be organized in forms of providing education and advices on parenting.

Keywords: infant care, parenting stress, self-efficacy, social support

* Master's Thesis, Faculty of Nursing, Mahidol University.

** Graduate Student, Faculty of Nursing, Mahidol University.

*** Associate Professor, Department of Pediatric Nursing, Faculty of Nursing, Mahidol University.

**** Lecturer, Department of Pediatric Nursing, Faculty of Nursing, Mahidol University.